

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
**„PRZESTRZENNA INTEGRACJA HURTOWYCH RYNKÓW
OWOCÓW I WARZYW W POLSCE”**

Integracja przestrzenna rynków jest przedmiotem częstej uwagi ekonomistów zajmujących się rynkami towarowymi produktów rolniczych. Nie spotyka się jednak tego typu analiz w odniesieniu do rynku owoców i warzyw na poziomie krajowym oraz międzynarodowym. Analogiczna sytuacja ma miejsce w przypadku opracowań światowych, w których można znaleźć liczne pozycje odnoszące się do integracji rynków produktów rolno-spożywczych, lecz liczba opracowań analizujących zjawisko integracji rynków owoców i warzyw jest niewielka. Poznanie tego zjawiska na rynku produktów ogrodnich jest istotne ze względu na znaczenie tej gałęzi w strukturze polskiej gospodarki.

Głównym celem pracy było określenie sprawności funkcjonowania rynków hurtowych owoców i warzyw w Polsce oraz ocena powiązań cen wybranych gatunków owoców i warzyw, ze szczególnym uwzględnieniem kierunków przepływu impulsów cenowych.

Ze względu na charakter rozprawy, analiza empiryczna oparta została na zbiorze danych pierwotnych oraz wtórnych. W celu przedstawienia charakterystyki rynku produktów ogrodnich w Polsce posłużyły dane z Głównego Urzędu Statystycznego oraz z Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego z lat 2000 – 2015. Charakterystyki rynków hurtowych w Polsce i wybranych krajach UE dokonano na podstawie danych pochodzących bezpośrednio z rynków hurtowych w Polsce, ze Stowarzyszenia Polskie Rynki Hurtowe, z bazy danych EMIS-Polska, ze Światowego Stowarzyszenia Rynków Hurtowych oraz z Ambasady Holandii w Polsce. W celu weryfikacji hipotez wykorzystano dane dotyczące kształtowania się poziomu cen wybranych gatunków owoców i warzyw w latach 2011-2016 (notowania dzienne), które pozyskane zostały bezpośrednio z wybranych rynków hurtowych owoców i warzyw oraz ze Stowarzyszenia Polskie Rynki Hurtowe. Do opracowania zebranego materiału badawczego wykorzystano metody opisu statystycznego, metody ekonometrii dynamicznej tj. model wektorowej autoregresji (VAR) i wektorowy model korekty błędem (VECM), funkcję odpowiedzi na impuls (IRF) oraz test kointegracji Johansena, procedurę przyczynowości Grangera, rozszerzony test Dickey Fuller (ADF), test Kwiatkowskiego, Phillipsa, Schmidta, Shina (KPSS) oraz kryterium informacyjne Akaike'a oraz Schwarza,

Przeprowadzone w pracy badania empiryczne pozwalają uznać, że cel główny pracy został zrealizowany. Uzyskane wyniki analizy empirycznej z zastosowaniem metod ekonometrii dynamicznej wskazały, że pomimo zróżnicowania poziomu cen owoców i warzyw na poszczególnych rynkach hurtowych istnieje pomiędzy nimi długookresowy związek. Niezależnie od zachodzących licznych fluktuacji w poziomie cen na poszczególnych rynkach następowało zjawisko dochodzenia do stanu równowagi długookresowej pomiędzy zmiennymi poprzez krótkookresowy, w większości przypadków jedno- lub dwudniowy, proces dostosowań. Wskazuje to na występowanie transmisji cen pomiędzy analizowanymi rynkami, sugerując tym samym, że badane rynki hurtowe owoców i warzyw są zintegrowane przestrzennie. Uzyskane wyniki testu przyczynowości Grangera oraz wyznaczonych funkcji odpowiedzi na impulsy (IRF), potwierdziły istotne oddziaływania cen pomiędzy poszczególnymi rynkami hurtowymi. Przy czym siła i kierunek wzajemnych relacji cen była zróżnicowana w przypadku poszczególnych gatunków.

Ponadto przeprowadzone analizy sugerują, że Warszawski Rolno-Spożywczy Rynek Hurtowy S.A. w Broniszach, w przypadku większości badanych gatunków owoców i warzyw, miał wpływ na kształtowanie się cen na pozostałych rynkach hurtowych. Jednocześnie stwierdzono, że Sandomierski Ogrodniczy Rynek Hurtowy S.A. charakteryzował się najmniejszym stopniem zintegrowania z pozostałymi badanymi rynkami hurtowymi. W przypadku pozostałych rynków, tj. Wielkopolskiej Gildii Rolno-Ogrodniczej S.A. w Poznaniu, Rolno-Spożywczego Rynku Hurtowego Giełda Kaliska Sp. z o.o. oraz Rolno-Spożywczego Rynku Hurtowego S.A. w Radomiu również zaobserwowano występowanie transmisji cen pomiędzy tymi rynkami. Należy przy tym zauważyć, że kierunek przepływu impulsów cenowych pomiędzy analizowanymi rynkami był różny w przypadku poszczególnych gatunków owoców i warzyw. Ponadto zidentyfikowano problem braku informacji dotyczących zjawisk zachodzących na rynkach hurtowych.

Ze względu na niewielkie zainteresowanie w Polsce zagadnieniem znaczenia rynków hurtowych w dystrybucji owoców i warzyw oraz transmisji cen, badania empiryczne zaprezentowane w rozprawie mogą posłużyć za bazę do dalszych studiów nad wskazanym zjawiskiem. Ponadto zidentyfikowany brak informacji dotyczących zdarzeń i uczestników rynków hurtowych w Polsce może stać się wskazówką dla tych pomiotów, sugerującą potrzebę stworzenia aktualnego i kompleksowego systemu informacyjnego.

Słowa kluczowe: rynek hurtowy, integracja przestrzenna, transmisja cen, rynek owoców i warzyw, model VAR, model VECM, przyczynowość Grangera, kointegracja cen